

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/Research Article

EDİP CANSEVER'İN İLK ŞİİR KİTABI: *İKİNDİ ÜSTÜ*

“Her şiir, aynı zamanda bir şiir tarihidir.”

E. Cansever

Murat TURNA¹

Öz

Türk şiiri, İkinci Yeni olarak adlandırılan hareketle değişir ve yenilenir. Edip Cansever, bu hareketin önde gelen simalarındandır. Onun ilk şiir kitabı olan *İkinci Üstü*, eleştirmenlerin üzerinde pek durmadığı bir eserdir. Cansever'in kendisi de bu eserinden pek bahsetmez. Oysa sanatçının çıkış eseri olması ve şiir serüvenini kavramak bakımından *İkinci Üstü*'ndeki şiirler önemlidir. Bu boşluğu doldurmayı amaçlayan makale, sanatçının ilk kitabındaki şiirlerine tematik ve teknik yönleri ile odaklanmaktadır. İncelemede önce şiirlerin tematik özellikleri ele alınmıştır. Ardından biçim ve söyleyiş özelliklerine yoğunlaşmıştır. Tespit edilen hususların Edip Cansever'in tuttuğu şiir izleğiyle bağlarına değinilmiş, sanatının karakteristiği ile bu ilk kitabı arasındaki ilişki yorumlanmıştır. Elde edilen sonuca göre, şairin yayımlanmış bu ilk tecrübeleri, şiir sanatı adına güçlü bir varlık gösteremez; ancak onun izleğini, vazgeçemediği imge ve temleri henüz yolun başında iken işaret eder. *İkinci Üstü*'nün Garip tesiri altında kaleme alınan şiirlerden oluştuğu, araştırmadan çıkan bir başka sonuçtur. Cansever'in kendi sesini bu nevi temrinlerin ardından bulduğu anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Edip Cansever, Garip hareketi, İkinci yeni, Şiir.

EDİP CANSEVER'S FIRST BOOK OF POETRY: *İKİNDİ ÜSTÜ*

Abstract

Turkish poetry changes and renews with the movement called İkinci Yeni. Edip Cansever is one of the leading figures of this movement. His first poetry book, *İkinci Üstü*, is a work that reviewers do not pay much attention to. Cansever himself does not talk much about this work. However, the poems in *İkinci Üstü* are important in terms of being the artist's debut work and understanding his poetry adventure. Aiming to fill this gap, the article focuses on the artist's poems in his first book with their thematic and technical aspects. In the analysis, first the thematic features of the poems were discussed. Then, the focus was on the form and pronunciation features. The connections of the identified issues with the poetry theme adopted by Edip Cansever were mentioned, and the relationship between the characteristics of his art and this first book was interpreted. According to the result obtained, these first published experiences of the poet cannot show a strong presence in the name of the art of poetry; however, it points out his images and themes that he cannot give up, at the very beginning of the journey. Another conclusion from the research is that *İkinci Üstü* consists of poems written under the influence of Garip. It is understood that Cansever found his own voice after such practices.

Keywords: Edip Cansever, Garip Movement, İkinci Yeni, Poetry.

¹ Doç.Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, turnam@gmail.com, Orcid: 0000-0002-1413-6246

Bu Yavına Atıfta Bulunmak İçin/Cite as: Turna, M. (2024). Edip Cansever'in ilk şiir kitabı: *İkinci Üstü*. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 203-221

Makale Geliş Tarihi: 27.04.2024

Makale Kabul Tarihi: 09.12.2024

Giriş

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında, şiir sahasındaki ilk önemli çıkış, Garip Hareketi'dir. Garip şairleri dili yalınlaştırmış, şiiri edebî sanatlar galerisi olmaktan çıkarmış ve gündelik ifadeleri şiire dâhil etmiştir. Şiir tekniği bakımından da önceki dönemlerin klasik ölçülerini ya da alışkanlıklarını terk etmişlerdir. 1940'lı yılların ardından İkinci Yeni, Türk şiirinin son ses getiren hamlesi olur. Garip Hareketi'nden on sene sonra birbirinden bağımsız şairlerin yayımladıkları muhtelif şiirlerin aynı tematik odak, benzer dil özellikleri, alışılmadık bir muhayyile ile ortaya koydukları doğrudan eleştirilenlerin dikkatini çeker. 1956'da Edip Cansever, Turgut Uyar, Sezai Karakoç, Ece Ayhan, Cemal Süreya gibi isimlerin boy gösterdiği *Pazar Postası*, İkinci Yeni'nin en bilinen edebî mahfili olur. Bu isimlerin müşterek bir poetika ile yola çıkmadıkları ve birbirlerinden haberdar olmadan fakat benzer özelliklerde şiirler yazdıkları müşahade edilir. Bu ortak dil, muhayyile ve tematik havza yine *Pazar Postası*'nda yazan İlhan Erdost'un yazılarının konusuna dönüşür. Erdost, aynı doğrultuda şiirler kaleme aldığı düşündüğü bu şairleri İkinci Yeni ifadesi altında işler ve aynı zamanda Türk şiirinin bu son ve güçlü hamlesine de ad veren eleştirilen olur. İkinci Yeni hakikaten yerleşik kaideleri yerinden oynatması, şiirin kurallarını değiştirmesi bakımından önemlidir. Dilin işleyiş mantığından imgeleme dek şiir sahasındaki pek çok hususu yeniden düşünmeye sevk etmiştir. (Turna, 2023: 365). İkinci Yeni gelenekle kurduğu ilişki biçiminden dili ve hayali zorlayan yönlerine kadar birçok açıdan Türk şiirinde tesiri hâlen devam eden bir rezervdir. (Türk, 2023: 324). İkinci Yeni kadrosundan olan Edip Cansever de bu harekete kendi otantik havasını veren şairlerden biridir.

Edip Cansever 1947'de yayımladığı *İkinci Üstü* ile şiir sahnesinde boy gösterir. Bundan yedi yıl sonra *Dirlik Düzenlik*, on yıl sonra da *Yerçekimli Karanfil* kitaplarını yayımlar. Bu ilk üç kitap Cansever'in şiirinde bir eşiktir. *Yerçekimli Karanfil* ile beraber sanatçının İkinci Yeni çizgisine geçtiği söylene de bu eserinde hâlen ilk şiirlerindeki tipik özellikleri sergiler ve etkilendiği isim ya da kaynaklar tespit edilebilmektedir. Şair kendi özgün sesini bundan sonraki kitaplarıyla bulur.

1958'de *Umutsuzlar Parkı*, 1959'da *Petrol*, 1961'de *Nerde Antigone*, 1964'te *Tragedyalar*, 1966'da *Çağrılmayan Yakup*, 1970'de *Kirli Ağustos* ve 1974'te *Sonrası Kalır* yayımlanır. Psikolojik niteliğiyle ilgi çeken *Ben Ruhi Bey Nasılım* 1976'da basılır. Bunlar ilk üç kitabına nispeten uzun şiirlerden oluşan kitaplardır. 1977'de çıkan *Sevda ile Sevgi* ile sanatçının yeniden kısa şiirlere döndüğü gözlemlenir. 1980'li yıllarda üretkenliğini sürdürür. 1980'de *Şairin Seyir Defteri*, 1982'de *Bezik Oynayan Kadınlar*, 1984'de *İlkyaz Şikâyetçileri*, 1985'de *Oteller Kenti* edebî kamu ile buluşur. Tüm şiirleri vefatının ardından bir araya getirilir. *Sonrası Kalır* başlığı altında iki cilt hâlinde 2005'te şiir okurlarına sunulur. Şiirlerinin ilk toplu basımı olan *Yeniden* ile birlikte sanatçının on yedi şiir kitabı bulunur.

Cansever, *Yerçekimli Karanfil* sonrası kaleme aldığı *Umutsuzlar Parkı*, *Nerde Antigone*, *Tragedyalar*, *Çağrılmayan Yakup*, *Ben Ruhi Bey Nasılım*, *Bezik Oynayan Kadınlar*, *Oteller Kenti* kitaplarında dramatik monolog denilen bir tarzı dener. Şairin geri plana çekildiği ve kahramanın ya da kahramanların konuştuğu bu şiirler epey uzundur. Dramatik monolog sanatçının şiirde sonradan tercih ettiği tarz olmakla birlikte, ilk kitaplarındaki şiirlere bakıldığında, duyuş ve form yönleriyle mezkûr eserlerden bariz farklılıklar tespit edilir. *İkinci Üstü* özelinde bir değerlendirme yapılırsa, Cansever'in son şiirlerindeki trajik havanın ilk şiirlerinde pek görülmediği, hüznün değil yaşam arzusunun baskın geldiği ve şairin uzun değil gayet kısa şiirler kaleme aldığı saptanır. Bunlar daha ayrıntılı biçimde aşağıda izah edilecektir.

1. TEMATİK ÖZELLİKLER

İkindi Üstü, 1947 yılında Işıl Kitap ve Basımevi tarafından İstanbul'da yayımlanır. Kitabın kapağında şairin tam ismi olan Ömer Edip Cansever yazmaktadır. Sanatçı bu ilk eseri çıktığında henüz on dokuz yaşındadır ve aynı yıl içinde Mefharet Hanım ile evlenmiştir. Kitaptaki şiirlerin bu bilgilerle değerlendirilmesi önemlidir; zira kitabın bir gençlik dönemi eseri olduğunu hatırlamak ve şiirlerdeki yaşam sevincini bu bağlamda ele almak gerekir.

Şairin bu ilk kitabında 26 şiir yer alır. Bunların istisnasız bir şekilde yaşam şiirleri olduğu daha ilk okuyuşta anlaşılır. Şiirlerin tamamı, tematik öz itibarıyla hep gündelik hayata, onun sanatçıda uyandırdığı duygulara odaklanır. Doludizgin geçen zaman, ufak yaşam kesitleri, tabiata yüzünü dönmüş bir sanatçı portresi bu şiirlerin karakteristiğidir. Yaşamaktan alınan haz; gençliğin, alkolün ve sevdanın verdiği coşku ile yer yer kendini gösteriveren ince bir yalnızlık hissi *İkindi Üstü*'nün tematik repertuarını oluşturur. Örnek olması bakımından şiirlerinden birkaçını sunmak uygun olacaktır:

“DENİZ ŞİİRLERİ

I- Deniz

Karım kadar samimî,
Sıcaklığım kadar yakın,
İlk defa sarhoş olduğum akşam;
Yenikapı gazinosunda...

II- Bahriye Neferi

Bir kadın geçti yanımdan,
Bir kadın daha,
Ben onların yanbaşımda,
Ben onlara denizi getiren adam;
Bahriye neferi...

III- Yaşamaktan Yana

İnsanlar yaşamaktan bahsediyordu:

Portakal dalından,

Kuş kanadından,

Meyhaneden,

Hatta denizlerden.” (Cansever, 2023a: 23)

“SARHOŞLUK

Dün gece şiir yazmışım sarhoşluğumda;

Kadından, aşktan bahsetmişim.

Yağmurun eğri yağdığından,

Caddelerin düz olduğundan şikâyet etmişim.

Bir dünya görmüşüm keyfimce,

İnsanları ve düşünceleri bana benzer.

Değişivermişim...” (Cansever, 2023a: 44)

İkinci Üstü'nde bazı kelimelerin sıkça tekrarlandığı dikkat çeker. Bazı kelimelere ise şiirde yapılan vurgu, onu diğerlerinden ayırır ve öne çıkarır. Bunlar eserin monotemini açıkladığı gibi sanatçının sonraki şiirlerindeki konu ve motif havzasını aydınlatacak ipuçları niteliğindedir. “Meyhane, gürültü, yalnızlık, yabancı(lık), içki, kadeh, bar, kadınlar, Beyoğlu, batakhane, sarhoş, ışık, çarşı, vitrin, dükkân, cadde, park, şehir ve sıcak”ın, Cansever'in kelime kadrosunda fark edilir bir kıdemi olduğu düşünülebilir çünkü bunlar ilk kitabından itibaren sıkça başvurduğu kelimelerdir. Bu noktada biyografik bir yaklaşım faydalı olabilir. Sanatçının alkole meyli, bizzat yazdıklarından ve yakınlarının şahitliklerinden teyit edilebilmektedir.¹ Dolayısıyla şiirlerinde geçen Beyoğlu meyhaneleri, Yenikapı gazinosu, İzmir barları vb. mekânların sanatçının hayat tarzıyla münasebeti kurulabilir. Alkolün verdiği coşku ya da melankoli izleri taşıdığını ister istemez düşünmeye yol açan yaşam esrikliği, gece ve eğlence hayatı konulu bazı şiirlere Cansever'in şahsi yaşantısından ayrıntılar serpiştirdiğine dair akıl yürütmek mümkündür. Nitekim *İkinci Üstü*'nün ilk şiiri olan *Salkımlı Meyhane*, Asmalı Mescit'e ithaf edilmiştir. Asmalı Mescit'in barları, gazinoları, tiyatroları

¹ Sanatçı *Yaşam Öyküsü* başlıklı yazısında hiç çekinmeden bu konuya değinir. Hatta nerelerde içki içtiğini sıralar:

“Sanki karaciğer sözcüğü sözlüklerde yoktu. İçkiler dostça sokulurdu bize. Panayot'un zehir gibi şarapları bile. Her şey şiirdi, her şey dizeydi, her şey olgunlaşmamış, adımı bulamamış şiirimsilikti Şiir kavgaları bile doyumsuzluktu. Degüstasyon, Nil, Lefter... Demiryolları da deniz yolları da Balıkpazarı'ndan, Asmalimescit'ten, Beyoğlu'nun arka sokaklarından geçirdi. Lefter'deki laternacı laternanın kapağını açar, Rum sevgilisinin fotoğrafını gösterirdi...” (Cansever, 1997: 30)

ile Beyoğlu'nun bilinen bir eğlence merkezi olduğu ve Cansever'in müdavimi bulunduğu mekânların da burada yer aldığı birlikte düşünülürse, şiirle şairin yaşantısı arasındaki örtüşme kolayca anlaşılır. *Salkımlı Meyhane*'nin "Yaz günleri sıcak meyhanelerde" mısrasıyla başlayıp "Bu yaz kadehlerin serinlemediği bir yazdı" mısrasıyla bitişi bile, bahsi geçen eser ve biyografi arasındaki örtüşmeye verilebilecek elverişli bir örnektir.

İkinci Üstü yayımlandıktan sonra fakat hâlen gençlik denebilecek bir döneminde Erdal Öz'e yazdığı bir mektubunda, sanatçının o günlerinin psikolojisine ve sanatla yaşam arasında kurduğu ilişkiye dair söyledikleri, konuyu yeterince aydınlatmaktadır:

"Sevmeye bak. İçki, sevgi, yalnızlık... Bunlardan başka tutunacak neyimiz var. İsteyen kıyameti koparsın; insan yalnızlığını bilmeli, bunu değerlendirmeli. Hem sanat da yalnız burada başlıyor." (Cansever, 2022: 59). Kitaptaki *Ekim Aylarında*, *Beyoğlu'nda Gece*, *Gece Faslı I*, *Marsilya'da Akşamüstü* başlıklı şiirler bu örtüşme doğrultusunda kümelenir. Cansever'in yukarıda belirtilen kıdemli kelimeleri ise bu şiirlerde kendini iyice belli eder. Bunların fark edilmesi için aşağıdaki örneklerde ilgili kelimelerin altı çizilmiştir.

"Karanlık ağır ağır inerdi sokaklara;

Işıklar yanardı.

İzmir batakhanelerine geceleri

Dalyan gibi oğlanlar girer çıkardı." (Cansever, 2023a: 19)

(Ekim Aylarında)

"Öyle sokaklar vardır ki Beyoğlu'nda,

Uzaktan loş ışıklar gibi görünür;

Ufak tefek kadınlar girip çıkar o sokaklara,

İstanbul batakhanelerinin en kötüsüdür." (Cansever, 2023a: 22)

(Beyoğlu'nda Gece)

"Herkes yaşar bir yerde,

Meyhanede, evde, sokakta.

Bizim derdimiz yalnızlık,

Bizim derdimiz başka." (Cansever, 2023a: 30)

(Gece Faslı I)

Alkolün *İkinci Üstü*'nde tuttuğu yer üstünde durmalıdır. Şiirin bir unsuru olarak varlığını kuvvetli biçimde duyuran alkol, Cansever'in son şiirlerinde dahi başat bir öğedir. İlk kez *İkinci Üstü*'nde baş gösteren alkolün, sanatçıda bir imge ve tem rezervi olarak kesintisiz biçimde varlığını sürdürdüğü söylenmelidir. Sonraki dönem izleklerini tespit açısından içkinin ilk kitabındaki tezahürü ve geçiş sıklığı önemlidir. Değişik kelimelerle alkolü vurgulayan şairin ondan poetik bir unsur olarak hiç vazgeçmediğini sonraki şiirlerinde de görürüz. Hatta 1977 tarihli *Sevda ile Sevgi*'de, Tomris Uyar'a ithaf ettiği *Kaç Kişiydik...* şiirinde,

“Bir de alkollere düşkündük ki, kınanırdık, niye sanki

Çünkü biz bilmez miydik alkol hiçbir zaman kurtuluş değildi

Üstümüzde bir karabasandı yalnızca” (Cansever, 2023b: 138)

diyerek şiir formunda bir itirafta bulunur. Buna dikkat eden Serdar Aydın (2022: 131), alkolün Cansever'in şiirindeki işlevinin altını çizer. Onun poetikasını anlamlandırırken alkolü dışarda tutmanın olanaksız olacağı iddiasındadır. Sanatçının ilk şiirlerinden son şiirlerine dek bir değerlendirmede bulunan Aydın'ın bu doğrultudaki ifadeleri ilgi çekicidir:

“...alkol, Edip Cansever Şiiri'nin tamamında etkin olan, poetikaya nüfuz ederek şiirsel ifadeyi kaplayan, kapsayan imgesel/anlamsal ve onto-poetik bir örtüdür... Edip Cansever'in Şiiri'nin alkolün örttüğü, eş deyişle alkol tarafından örtülen bir şiir verimi olduğu söylenebilir... şairin hangi kitabını okursanız okuyun, yolunuz bir şekilde bu poetik örtüyle, yani alkolle kesişecektir.” (Aydın, 2022: 178-179)

Aydın, Cansever'in *Tragedyalar*'ını örnek vererek şiirde alkolün poema öznelere varlığını tayin ettiğini, kitabın majör vurgusunun alkol olduğunu hatta bir bölümün tamamen alkolle yapılandırıldığını öne sürer. Ona göre, alkol şairde anlamın ve imgenin “en önemli niteleyicisidir”. *İkinci Üstü*'nde ilk kez tezahür eden bu poetik unsurun onun sanatında nasıl bir kurucu olduğunun kavranması için bu izah kifayet edecektir.

İkinci Üstü'nü incelerken, Cansever'in biyografisini göz ardında tutmamak faydalıdır. Biyografik bilgiler eşliğinde ilerlersek, şairin İstanbul'un sahil semtlerinde yaşaması, buralarda çokça vakit geçirmesi, suya yakınlıktan duyduğu keyif şiirlerinde denizin sıkça yer almasının sebebidir demek mümkündür. Bu hem ilk şiirleri hem de sonraki dönem şiirleri için geçerli bir yargı olabilir. Cansever; sahil kenarlarını gençliğinden beri mesken edinmiş, sonradan sırf denize nazır oluşundan Bebek'te ev kiralamıştır. Oğlu Ömer Cansever'in bildirdiğine göre bir teknesi de vardır. Bununla dostlarını, çocuklarını Adalar'a götürür. Vefatından evvel Bodrum'a yerleşmiştir (Borusan Contemporary, 2024). Bu bilgiler şairin denize olan tutkusunu açıklar.

İkinci Üstü'nde limanlar, mavnalar, gemiciler, yosun kokuları, martılar, istiridyeler, balıklar, deniz esintileri velhasıl denizle bağı kurulabilecek türlü husus fazlasıyla boy gösterir. Şiirini bezeyen bu tür motifleri sonraki dönemlerinde de kullanır. Anlaşıyor ki Cansever, vazgeçmediği deniz eksenli imgelem dünyasını ilk kitabıyla inşa etmeye başlamıştır. *İkinci Üstü*'ndeki şiirlerde “çarşı, vitrin, dükkân, cadde” kelimelerinin tekrarlanması bizi tekrar şairin biyografisine götüren bir başka nedendir. Cansever yaklaşık otuz sene Kapalıçarşı'da çalışmış, antikacı dükkânı işletmiştir. Her ne kadar bu kitap basıldığında delikanlılık çağında olsa da şair, çocukluk dönemlerinden itibaren Kapalıçarşı'ya aşinadır. Dedesi ve babası orada ticaret yapmış, onu da yanlarında

götürmüşlerdir. Cansever kendi ailesinde tek erkek evlattır. Anılarından çıkarttığımız kadarıyla babası yaptığı işe onu küçüklüğünden itibaren alıştırmıştır. Nihayet öğrenim hayatını tamamlayamayınca, kendi iradesiyle baba mesleğine döner. Ondan dükkânlarının anahtarlarını devralır (Cansever, 2022: 90-94). Belirtilenler, şiirlerde geçen “Barların, vitrinlerin önünde”, “Görünmez caddeler ışıktan”, “vitrinler aydınlanırdı birdenbire”, “Hafif bir mehtap dolardı vitrinlere”, “İstiridyeler, küçük balıklar bulunurdu vitrinlerde”, “Dükkânların aydınlığına bakakalırdı saatlerce”, “Bütün vitrinler ışıklı / Bütün caddeler kalabalık”, “Işıkları çoğalırdı dükkânların”, “Vitrindeki aydınlığa”, “Vitrinlerin ışıkları gittikçe azalıyordu”, “Bol ışıklı vitrinlerindeki kadın çamaşırlarında” vb. mısraları yine şairin kişisel yaşamının izdüşümleri olarak okumaya olanak sağlar. Tezgahtar, alışveriş gibi kelimelerden kocaman caddelere, kahvecilere, gürültülü şehir ortamı tasvirlerine dek muhtelif imge veya ibarelerin hep sanatçının çalışma hayatından yahut günlük rutinlerinden kaynaklandığı ileri sürülebilir.

İkinci Üstü'nün yayımlanışından sonra yazdığı bir yazıda, şiirlerini nasıl kaleme aldığını, ön hazırlığını açıklayan Cansever, kalabalıklara karıştığını, seyahat ettiğini ve bilhassa İstanbul'u gezdiğini belirtir. “Bir de denizsiz yapamam. Yaşamım bir kıyının yaşamı gibidir.” der (Cansever, 1997: 38). Her ne kadar bunları *İkinci Üstü*'nden sonra okurlarıyla paylaşmış olsa da kaydedilenlerin ilk kitap için de geçerli olduğunu düşünmek makuldür. Söyledikleri, bu kitabındaki geniş alanları, havadar yerleri ve insan trafiğini izah eder. Alev Ebuzziya'ya gönderdiği bir mektubunda “Ben büyük kentlerin adamıyım” yazar (Cansever, 2023c: 277). Yine Füsün Akatlı'yla söyleşisinde, “Genellikle kalabalık yerleri severim. Caddeler, sokaklar, içkievleri, garlar, iskeleler...şiirlerimin önsözü gibidir.” demesi mühimdir (Cansever, 2022: 275). Şehir hayatı, buradaki yoğunluk, eğlence yerleri, hoşça geçen zaman *İkinci Üstü*'nde beliren bir yönelimdir. Nitekim şehir Cansever'in vazgeçemediği bir tematik eksen oluşturur. Sonraki kitaplarında da hep şehir hayatı çevresinde fakat genellikle olumsuz nitelikleri ile birtakım konuları işler. Mamafih ilk eserinde şehre pejoratif bir bakış yoktur. Bilakis şehir ve orada geçen süre şaire zevk verir. Bu şiirler zaten yaşam kaynaklı heyecan, haz ve coşku içerir. Dolayısıyla şiir kahramanları da genel itibarıyla olumsuz tipler değildir. Yaşamın içinde, ondan keyif alan insanlar ve mutlu bir şair portresi ile karşılaşılacaktır. İlk kitabın bu özelliğinin altı çizilmelidir zira sanatçının şiirleri üstünde bir araştırma yapan Mustafa Karabulut, sonradan yayımlanan kitapları ile Cansever'in şiirlerinde kahramanların olumsuz vasıfları ile boy gösterdiğini saptar. Karabulut araştırmasının neticesinde, “Sonuç olarak Edip Cansever'in şiirlerinde yer alan karakterlerinin çoğu varoluş ve kimlik problemleri yaşayan, intihara meyilli, saplantılı, nihilist, patolojik yapı gösteren depresif kişiler olduğunu söylemek mümkündür.” yargısına varır (Karabulut, 2016: 62).

Şairin ilk kitabında dikkati çeken bir diğer husus aydınlık ve sıcaklık bildiren kelimelerin geçiş sıklığıdır. Şiirlerin çoğunda ışık, parlaklık, göz alıcı görsel imgeler belirgin vaziyettedir. Mevsimler ekseriyetle yazdır. Termal imgeler de aynı şekilde belirgindir. Bol ışığın, sıcak vakitlerin ve açık mekânların fark edilir biçimde öne çıkışı, şiirlerdeki yaşam monotemiyle uyumludur. Umudu, yaşama arzusunu ve heyecanını yansıtan görsel ve termal imgelerle canlılık, hareket, neşe hisleri uyandırılır. Fiziki dünyayı keskin şekilde algılayışı kanıtlayan aydınlık ve ısı öğelerinin kullanım sıklığı, aynı zamanda iç dünyadaki coşkunluğun, yaşam sevincinin dışavurumudur. Bunlara ilaveten şairin mekânı imlerken insana ferahlık sağlayan kordonlar, aydınlık caddeler, meltemler, kırlar, parklar gibi yerleri/unsurları tercihi, şiirlerin geneline iç açıcı bir hava verir. Şiirlerde ışık, gün ışığı, ikinci güneşi, pencere, yıldız, ay ışığı, elmas, parıldamak, mehtap, mavilik, beyazlık, yeşillik, pembelik gibi çeşitli kelimelerle oluşturulan aydınlık ortam; sıfatların, renklerin işlevsel kullanıldığına delalet eder. Isı ve ışık birbirini tümlerken *İkinci Üstü*'nün de aurasını verir. Buna dair birkaç örnek vermek kanaatlerimizi ispatlayacaktır:

“İzmir’in ışıkları İzmir’in,
Barların, vitrinlerin önünde
Gemiler gelir rüzgârla dolu
Gemiler gider ışıklar içinde.” (Cansever, 2023a: 24)
(İzmir’in Akşamları)

“Görünmez caddeler ışıktan
...
Yosun kokusu, rüzgâr,
Gezinirken duyduğumuz.
Hava sıcak mı sıcak,
Temmuz.” (Cansever, 2023a: 25)
(Su Yanında Parklar)

“Sıcak Haziran geceleri,
Aydınlık bir limanın önünde,
Vinçlerin, mavnaların gürültüsü duyulurdu.
Hafif bir mehtap dolardı vitrinlere.
Her günkü saadetini düşünürdü insanlar.” (Cansever, 2023a: 28)
(Sıcak Haziran Geceleri)

“Bir ikindi sığağı kalırdı
...
Akşamüstü ağaçların çiçekleri daha pembe.
Sevişen sevişene
Yıldızlar pırıl pırıl” (Cansever, 2023a: 28)

(-Akşamüstü, Deniz, Kırlar Vesaire-)

Bu bölümde değineceğimiz son husus, Cansever'in şiiriyle Garip şiiri arasında görülen tematik benzerliktir. Garip, bilindiği üzere, gündelik hayatın ve sıradan insanın şiirini bir anda aktüel kılmıştır. Sadelik, yalınlık bu şiirin temel özelliklerindedir. Yaşamın içinden kesitler, hayata dair izlenimler süsten uzak, samimi söyleyişlerle dile getirilir. Bu bakımdan Cansever'in *İkinci Üstü*'ndeki şiirleri, Garip şairlerinin kaleme aldıklarından uzak düşmez. Mesela *Gece Faslı I, Hoşlandığım Kadınlar, -Hareket-* ve kitaba isim olmuş *İkinci Üstü* şiirleri ile *-Bu Şiir 30 Mısralık Bir Sevda Şiiridir-, Yaşamak Telaşı, Sarhoşluk, Bu Şehir* başlıklı şiirler, genel olarak Orhan Veli'nin tematiği ile bağdaşır. Onun yaşam sevincini, günlük hayatın akışını ve bu akış içinde zaman zaman kendini mahzun hissetmesini aktardığı *İnsanlar, Hicret, Derdim Başka, Festival, Ne Kadar Güzel, Sevdaya mı Tutuldum* başlıklı şiirleri ile Cansever'in kaleme aldıkları konu, yönelim, motif bazında örtüşür. *Yeni Zaman*, Melih Cevdet'in *Yeni Baştan* şiirini çağırır. Ayrıca zikredilmeyen bazı şiirlerde de belli kısımlar Garip şiirinden esinlendiğini düşündürür. Bunların hepsine karşılaştırmalı biçimde tek tek örnekler sunmak bir makalenin sınırlarını aşar. Dahası bu ayrı bir çalışmanın konusudur. Burada somut biçimde şiir isimlerini vermek kifayet edecektir.

Kitaptaki *Marsilya'da Akşamüstü* şiiri ise onda Yahya Kemal'den de birtakım izler bulunduğunu akla getirir. *Endülü's'te Raks* şiirindeki dinamizm, heyecan, şevk ve eğlence atmosferi âdeta *Marsilya'da Akşamüstü*'nün tasasız ve hevesli âlemine ilham kaynağı olmuştur.

“Akşamüstü Marsilya sokaklarında

Burgonya şarabı kokuyor rüzgâr.

Bütün menekşelerini satmış kızlar,

Şehrin geniş bulvarlarındalar kolkola

...

İşte kadınların en güzeli,

En sert şarapların,

İşte her günkü yerimiz,

Rumca şarkılar söyleyecek bir tanemiz...

Gün daha taptazyken gürültüsü kesilmeden şehrin,

Serinlik inmeden limana,

Başlıyacak gece faslı Marsilya'da...” (Cansever, 2023a: 43)

Sanatçının kendinden önceki şairleri örnek aldığı söylemesi, şiirindeki tesiri açıklayan bir bilgidir. Cansever otobiyografisinde, lise sıralarında iken şiir yazmaya başladığında, Tevfik Fikret etkisinde olduğunu kaydeder. Aruzla şiir yazıp *Çınaraltı* dergisine yolladığını ve Orhan Seyfi'nin

bu şiire bir cevap kaleme aldığından dem vurur (Cansever, 2022: 93). Asıl önemli bilgileri ise bir söyleşide sunar:

“Ben benden önceki şairlerin hepsine, usta şairlerin hepsine baktım... Ahmet Muhip benim çok sevdiğim bir şair. Yahya Kemal de benim çok sevdiğim bir şair. Bunlara baktım... Sonra Garip akımının da Türkiye’de çok büyük etkisi oldu.” (Cansever, 1997: 122)

Buradan yola çıkarak, Cansever’in ilk dönem şiirlerindeki Garip tesirini üstü örtülü biçimde kabullendiğine hükmedilebilir. Zaten kitabını bastırıldığı zaman diliminde Garip şairleri Türk şiirindeki en etkin zümredir. Şiire onlar yön vermektedir. O dönem çok genç bir şair adayını olan Cansever’in de bu tesirin altında kaldığı, tematik benzerliklerden fakat en çok söyleyiş tarzından anlaşılmaktadır. Bu nedenle Garip şiiriyle sanatçının ilk şiirleri arasındaki yakınlığa ikinci bölümde devam etmek uygun olacaktır.

2. BİÇİM VE SÖYLEYİŞ ÖZELLİKLERİ

İkinci Üstü, Cansever’in sonradan dâhil olacağı şiir hareketinin tipik özelliklerini sergilemez. Şair dörtlüklerle ya da bentlerle şiirini kurar. Yer yer kafiye düşürür. Noktalama işaretlerini kullanır. İmlaya riayet eder. Dili yalındır. Söylenenler çok açıktır. O yüzden anlamlandırmada ve yorumlamada hiç zorlanılmaz. Garip hareketinin sade ve içten söyleyişi, bu şiirlerde de kendini gösterir. İşte bu sebeplerden *İkinci Üstü*, İkinci Yeni diye nitelenen şiir hareketiyle ve Cansever’in bu kapsamda ele alınan kitaplarıyla ilgisiz gibidir. Açıkçası çıkış eserinin, şairin sonradan çizeceği yolla bağlantısını kurmak kolay değildir. Serbest söyleyişe meyli belli olsa da bu ilk kitabında, o, büyük oranda döneminin şiirinin etkisi altındadır. Bilhassa Orhan Veli etkisi barizdir.

Orhan Veli, Cansever kitabını bastırana dek *Garip*, *Vazgeçemediğim*, *Destan Gibi* kitapları çoktan basılmış ve nicedir şiire damgasını vurmuş bir şairdir. Sanatçının alışlagelmiş bozan söyleyiş tarzı ve özgünlüğü kendi döneminde genç şair adaylarını çok etkilemiştir. Cansever’in de ona öykündüğünü ihsas eden bir söyleyişi vardır. Kısa, devrik cümlelerle mısra kurması hatta “Ekmek karnesi, ikinci cihan harbi, parasız kalmak” gibi Orhan Veli ve Melih Cevdet’ten ödünçlediği ifadelerle yazması sunulacak ilk somut kanıtlardır.

İkinci Üstü’nde Cansever düşüncelerini karışık şekilde dile getirmekten kaçınır, İfadede basitliği tercih eder. Söz sanatlarından uzak durur. Redif, ahenk gibi kaideler yerine yalınlığın güzelliğini yeğler. Onun bu seçimleri esasen Garip şiirinin genel kabulleridir.

Garip şairlerinin neredeyse formülleşmiş olan öğretisi, sıradan hayatları, hayatın içinden bir dille anlatmak üzerinedir. Kitabı incelediğimizde sanatçının Garip şairleriyle hemfikir olmadığını gösterecek bir kanıt bulunmaz. Kısacası Cansever onların görüş, karar veya prensipleriyle şekillenmiş bir kitapla okur karşısına çıkar. Özellikle Orhan Veli’nin söyleyişine benzerlik, onun *Efkârlarımla*, *Yolculuk*, *İstanbul Türküsü* şiirlerindeki gibi yalnız ve melul bireyin ruh hâlini andıran deyişler, Cansever’deki yoğun tesirin alametifarikası olan mısralara dönüşür:

“Ne yapsam, neye benzetsem;

Bu mahzun hâlimi.

Aşıklık değil benimkisi,

Yolculuk değil,

Neyi duysam hüzünlenirim,

En ufak şeyi, rüzgârı bile.” (Cansever, 2023a: 20)

(Hoşlandığım Kadınlar)

Hâlbuki kitabın genelindeki neşe, yaşam saadeti şairin bu melankolisiyle uyumsuzdur. Rüzgârdan dahi hüznü kapılan ince ve hassas mizacı şiirdeki ve hatta kitaptaki genel izlekle bağdaştırmak güçtür. Bu durum, yeni yeni şiirler karalamaya başlayan bir gencin, kendisine rol model olan sanatçıların yüksek nüfuz alanında olmasıyla ilgilidir. Kendini “Tarifsiz kederler içinde” imişçesine aktaran ve yapay duygulanım izlenimi veren bu tip mısralara *İkinci Üstü*’nde zaman zaman rastlanır:

“Canım sıkılır kahveye çıksam.

Eve girsem bir baş ağrısı.

Kahveciye borçluyum,

Manava da borçluyum.

Adam olmadım bu şehirde,

Adam olamadım.

Akşamları yalnızlıktan,

Sabahları işsizlikten,

Ve senin yüzünden

Deniz kenarı...” (Cansever, 2023a: 45)

Cansever’in yaşam standardı ve tarzıyla uyumsuzluğu aşikâr olan ancak Garip şiirindeki alelade insanın mahzunluğu ve sıkıntılarından mühlhem bu nevi mısralar derhâl göze batar. Mesela *Bu Şehir*’den yaptığımız alıntının, Melih Cevdet’in (2021: 56) 1942’de yayımlanmış *Senden Utanıyorum*’daki şu mısralarla yakınlığını saptamak güç değildir:

“Senden utanıyorum deniz kenarı

Hep böyle işsiz olduğum

Böyle parasız kaldığım zamanlar mı

Ziyaretine geleceğim?

...

Deniz kenarı.”

Borç sıkıntısı çekmek, işsizlik, parasızlık gibi durum benzerliklerinin yanı sıra, her iki şiirde de denizin bu ruh hâletiyle münasebeti kurulur. Daha da ötesi, her iki şiirin de aynı kelimelerle sona ermesi, Cansever’deki Garip öykünmesinin su götürmez delilidir.

Cansever’deki öykünmenin, Garip hareketinin şiirlerini duygu ve söyleyiş bakımından ne ölçüde hatırlattığını kavramak için somut örnekleri artırabiliriz:

“İnsan herşeye alışıyor

Sıcak bahar ikindilerine

Harbe, sevda çekmeye...” (Cansever, 2023a: 36)

(İkinci Üstü)

“Hiç böyle ısınmamıştım;

Daldaki vişneye,

Vitrindeki aydınlığa,

Salça kokusuna mutfağımın,

Akan dereye, uçan buluta,

Hiç böyle ısınmamıştım yaşamaya.” (Cansever, 2023a: 39)

(Yaşamak Telaşı)

Bunları okuduktan sonra Orhan Veli’nin (2001: 54) *Illusion* şiirine göz atmak yeterlidir:

“Eski bir sevdadan kurtulmuşum;

Artık bütün kadınlar güzel;

Gömleğim yeni,

Yıkanmışım,

Tıraş olmuşum;

Sulh olmuş.

Bahar gelmiş.

Güneş açmış.

Sokağa çıkmışım insanlar rahat;

Ben de rahatım.”

Görülüyor ki tem dışında, Garip’le tabiat kökenli bir motif ortaklığı söz konusudur. Sevda, bahar kelimeleri doğrudan; kullanılan ışık ve aydınlık öğeleri ise dolaylı biçimde bir duyuş ve söyleyiş yakınlığı havası doğurur. Cansever *İkinci Üstü*’nde, Garip şairlerinin gösterişsiz yaşam saadetlerini, insanın yalın psikolojisini vermesini ve doğaya dikkatini bir izlek olarak seçer. Bu birçok şiirinde net biçimde müşahede edilir. Son bir örnek olarak fakir, mütevazı ve yalnız insanın basit yaşantısını ve duygularını terennüm eden *Yeni Zaman*’ı tasavvur, söyleyiş, mısra inşası yönleri ile Garip’in karakteristiğini çağrıştırmaları açısından sunabiliriz:

“Yaşadım yeni zaman içinde,

Bol yıldızlı gecelerde sevdalandım.

Bahar derdinden başka,

Ekmeksiz, karnesiz,

Parasız,

Portakalsız kaldım.

Hatta ikinci cihan harbinden beri,

Bir de yalnızlık derdim var.” (Cansever, 2023a: 31)

Cansever’in söyleyişte Garip çizgisine gösterdiği yakınlık, şiiri için bazen dezavantaj olur. Kısa, kesik ifadelerle çokça yönelmek ve devrik cümlelere sık müracaat bu ilk kitabındaki söyleyiş gücünün düşmesine neden olan temel hususlardan biridir. Ayrıca harcıalem bir söz dizimi ile fiili ortaya ya da başa almanın şiir için yeterli olduğunu düşünmesi, henüz 18-19 yaşlarındaki genç sanatçı adayının düştüğü bir başka hata olmuştur.

İkinci Üstü’nün Cansever’in diğer şiir kitaplarına nazaran arka planda yer almasının sebepleri muhtelifdir. Bu kitabın vasata dahi erişmekteki güçlüğü, kelime seçimleriyle ilgisi olduğu öne sürülebilir. Kelime seçimindeki isabetsizlik, dilin melodisini etkiler. Kelimelerin sıralanışına özen gösterilmeyişi ise tınının ötesine geçerek şiirin anlamını yavanlaştırabilir. Bu noktada konuyu biraz açmak gerekir. 1940’lı, 1950’li yıllarda Garip hareketi kapsamındaki şiirlerin çok okunur olması, onların yazdıklarına imrenen ve fakat yanlış bir biçimde şiiri tümünden basitliğe, banallığa indirgeyen bir anlayışa da yol açmıştır. Oysa Garip’in şiirdeki başarısı salt biçim ve söyleyişte değildir. Gündelik olanı yakalamaları ve halk söyleyişine uzak olmayan tarzları ile yerleşik kuralları yıkmışlardır. Halk söyleyişine yaklaşırken de basmakalıplığın tehlikesinden kaçınmaktaki maharetleri, şiirdeki başarılarının bir sırrıdır. Psikolojiyi, hissi şiirin kendisi hâline getirmekteki ustalıkları, belki de en başta sayılması gereken edebî mezyetleridir ve ortaya

koydukları bu yenilik kıymetlidir. Ne var ki şiir sanatının icap ettirdiği vukufiyete mazhar olmayanların bir heves ve özenti ile bu şiiri taklide yönelmesi, o dönemde yoz ve semeresi olmayan örneklerin çoğalmasına yol açar. Bu türden şiir teşebbüsünde bulunanların büyük kısmı da devrin mecmualarında kalır ve ve unutulup gider. Kısacası, Garip hareketi kapsamındaki şiirlerin alelade kelime tercihleri ve sıradan bir söyleyişle elde edildiği zehabına kapılan çok olmuştur. Cansever'in de bu yanılığdan kurtulamadığı anlaşılmaktadır.

Cansever'in *Masa da Masaymış Ha...* şiirini merkeze aldığı bir kritikte, Mehmet Kaplan'ın "Edip Cansever'in şiirinde, Orhan Veli'nin şiirlerindeki benzeyen sıcaklık ve canlılık yoktur." hükmünü vermesi, yıllar sonra bile sanatçıdaki bu yanılığın sürdüğüne delalet eder. Hatta Kaplan'ın (2004: 266-267), Asım Bezirci'nin Turgut Uyar-Edip Cansever incelemesine atfen, Cansever'in taklit peşinde olduğunu ve bu hususta Bezirci ile aynı kanaati paylaştığını açıklaması da konuya ışık tutan bir başka dikkattir.

İzahlarımızı toparlarsak, ilk şiirlerinde bazısı başarılı olmayan ve okuyanda edebî bir zevk uyandırmayan dörtlüklerin, yukarıdan beri değinilen işte bu yanılığdan kaynaklandığı söylenebilir:

"Denizlerin rüzgârları denizlerin,

İnsan unuttur yalnızlığını.

Gemiler yelken açar uzaklarda,

Kim sevmez bu saatlerde yolculuğu

İzmir'in denizleri koskocaman

Çocuklar uzatır ayaklarını denize

Midye keser ayaklarını kaçarlar

Sevine sevine." (Cansever, 2023a: 24)

Deniz, enginlik, yolculuk üçgeninde bir duyguyu işlemeye çabalayan sanatçının ses dokusu, akustik denge, ritim gözetmeden tahkiyeye yönelişi hem söyleyişi düşürmüş hem de anlamı kısıtlamıştır. Üstteki dörtlükten alttakine geçerken bir çeşit kopukluk sezilir. Ele alınan hissi ya da anlamı, ilerleyen yapıya aktarırken yetersizlik gösteren kompozisyon, içerik ve form adına handikap teşkil eder. Koskocaman denizler, denize ayak uzatmak gibi söyleyiş inceliğine varamayan ifadeler şiir macerasına yeni çıkmış bir şairin naifliğine verilebilir. Ayağı midye kesmesi, ayağı kesilen çocukların sevinerek kaçması gibi şiire konu olması bakımından yadırganabilecek olayların genç şairce, *Kitabe-i Seng-i Mezar*'ın kahramanı olan Süleyman Efendi'nin nasırı ile bir tutulduğunu varsaysak bile, Orhan Veli'de bir sonuca giderken ayrıntı ve etkenlerin tuttuğu yer, sıralanış tarzı ve ana unsurun vuruculuğu ölçülü, planlıdır. Rastgele mısra çatıldığı, söyleyişin banallık içerdiği iddia edilemez.

Cansever'in kitabında çıkardığı şair profili, Mallarmé ile Degas arasında şiir üzerine geçen meşhur diyalogu hatırlatır. Degas iç dünyasındaki hareketlilikten, coşkunluktan, dış alemi

algılayışından ve şiir yazma niyetinden bahsederek, güçlü arzularına rağmen istediği şiiri bir türlü kaleme alamayıştan Mallarmé'e dert yanar. Mallarmé ise ona cevaben, şiirin duygularla değil kelimelerle yazıldığını söyler. Pek çoklarınca bilinen bu yaygın diyalogda, şiir hakkında önemli bir hususun altı çizilmiştir. Sadece hisler şiir için yeterli değildir. "Şair, izlenimini, ifadeye dökmeye muktedir olandır. İnsanlara duyulan tepkilerin, birini sevmenin, ona öfkelenmenin, duyguların hareketlenmesinin, zihne üşüşenlerin kişiyi şiire yöneltmesi makuldür. Şiir ise bunlardan fazlasıdır. Yalnızca bunlardan ibaret değildir. Tepkileri kelimelerle senkronize etmek, imgelem yaratmak, okuyanı etkileyen söyleyişi yakalamaktır." (Turna, 2023: 57) Buna rağmen *İkinci Üstü*'nde Cansever'in basit gözlemleri ve duygulanmaları şiir sandığına şahit oluruz:

"Gün bitmeden gider gelirdi,

Caddenin en kalabalık yerinde.

Her akşamüstü aynı saatlerde

Ufak tefek bir sarışınla beraberdi." (Cansever, 2023a: 34)

Buradaki başarısızlık, düşük söyleyiş Cansever'in forma odaklanamayışıyla da ilgilidir. Cansever'in öykündüğü Garip şairlerinin mısraları her ne kadar bir çırpıda söylenmiş gibi görünse de ardında forma odaklanmaktan ileri gelen ustalık yatmaktadır. Bunlar konsantre ve söyleyişi ile kompozisyonu ile eksiksiz sonuçlandırılmış iyi şiirler yazmalarını sağlamıştır. Şiir üzerine yazdıkları okunursa Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat'ın neyin şiire dahil olacağı, onun hangi ifadeye bürüneceği, nasıl söyleneceğinde derinleştiği fark edilir. Bu üçlünün önde gelen ismi olan Orhan Veli (2001: 29) Garip'in önsözünde, bu konudaki tecrübe ve bilgisinin çok olduğundan bizzat söz eder ve "San'atkâr, kendini verdiği san'atın hususiyetlerini keşfetmek, hünerini de bu hususiyetler üzerinde göstermek mecburiyetindedir. Şiir bütün hususiyeti edasında bir söz sanatıdır" der. Bu söyledikleri, yukarıda dile getirilen Mallarmé'in kanaatini de teyit eder niteliktedir. Hâlbuki Cansever,

"Biraz sonra çay pişirdi

Kalktı çiçek topladı,

Akşamüstü eve dönüşümüzde

Hava daha sıcaktı." (Cansever, 2023a: 38)

derken, Mallarmé'nin de Garip şairlerinin de önemseddiği asıl noktaları göz ardı ederek başarısız mısralara imza atar. Buradaki sözlerin şiir olmadığını seneler geçtikçe kendisi de fark etmiş olmalı ki geneli böyle vasat altında kalan bir kitabı hep unutmaya, unutturmaya çabalar. Bu kitabın peşini bırakmadığından şikâyet eder. Erdoğan Albayrak'la yaptığı söyleşide, böyle bir kitabı bulunup bulunmadığının kendisine sorulması bile, *İkinci Üstü*'nün sanatçı tarafından ademe mahkûm edildiğinin delilidir. Cansever bu söyleşide, ilk dönem eserlerinin acemilik ürünleri olduğunu, hatta dönemin şiir ortamını aşamadığını kabullendiğini beyan eder (Cansever, 2022: 283).

Sanat hayatını 1954'te bastırıldığı *Dirlik Düzenlik* ile başlatır. *Yelken* mecmuasına yazdığı yazıda ilk kitabından hiç söz etmez. "Ben *Dirlik Düzenlik*'le *Yerçekimli Karanfil*'deki şiirlerimi

estetik denemeler olarak kabul ediyorum.” dediğine bakılırsa, ilk kitabı olmasına rağmen *İkinci Üstü*’nü sanatı için milat olarak almadığı anlaşılır (Cansever, 2022: 398).

Cansever üzerine müstakil bir incelemesi olan Oğuz Öcal (2013: 70), *İkinci Üstü*’nü “kendisini arayan bir gencin umutlu denemeleri” olarak değerlendirir. Kitabın Cansever’de bir karşılığı bulunmadığını ise “Şair Cansever, bu şiir kitabını, daha sonra yayınlacağı toplu şiirlerine almamış; kitabının varlığını inkâr etmeden, unutulmaya terk edilmesini istemiştir.” sözleri ile belirtir.

Cansever’in *İkinci Üstü*’nü hatırlamamak; sanat hayatından silmek, çıkarmak istemesi beyhude değildir. Kitabın yayımlandığından sonra, Cansever’in onca değer verdiği Orhan Veli ve Melih Cevdet yazdıkları ile onu epey etkiler. Orhan Veli (2021: 180), *Varlık*’ta *Karikatürden Şiire* başlığı ile *İkinci Üstü*’nü eleştirir. Cansever’in şiir yerine hikâye yazdığını, kitabı başarısız bulduğunu açıklar. Yazıda, bir şairin ilk kitabı için kötü sözler sarf etmekten kaçınacağını ancak başarısızlığın nedenlerine de değinmek istediğini söyler. Devamında yazdıklarının ise iyi niyetli fakat deneyimsiz Cansever’i epey hırpaladığını düşünmek işten değildir:

“*İkinci Üstü* şairinin hoşlandığı birtakım hayatlar, birtakım olaylar bulunabilir. Üstelik, bunlar güzel şeyler de olabilir. Ama bunları anlatmakla şiir söylenmiş olmayacağını, bunların şiirden ayrı şeyler olduklarını bu genç şairin düşünmesi lazım. Düşünmezse, hem kendine hem şiire kötülük etmiş olur. Şiiri şiir eden, onu öteki sanatlardan ayıran özelliklerin neler olduğunu düşünmezsek, vezinsiz, kafiyesiz şiirleri nesirden farksız sayan münekkitleri haksız bulmamıza imkân kalmaz. Çünkü, nesirle anlatılması gereken hikâye, bu şiirleri çoğu zaman bir nesir parçası hâline getiriyor. İşte o kitaptan bir mısra:

Hoyrat delikanlı sarışın bir kıızı caddeye doğru çekiyordu.

Sözü uzatmayalım; böyle mısra olmaz. Bu, düpedüz, şiire kıymak demektir.”

Cansever’in gerçek şiirden anlamadığını ima eden Orhan Veli, her yazılanın şiir sanılmasını tenkit eder. Aynı şekilde *İkinci Üstü*’nü yeren Melih Cevdet ise *Yeni Bir Şiir Kitabı* başlıklı yazısında, Orhan Veli’nin görüşlerini destekler. Bu genç şair adayının şiirin bir söz sanatı olduğunu unuttuğunu ve dilindeki avareliğin onu aslında şiirden çıkartıp nesrin sınırları içine taşıdığını dile getirir (Öcal, 2013:73). *İkinci Üstü*’nün basılmasından evvel bu şiirleri gören Tanpınar’ın da Cansever’e yazdıklarının şiir olmadığını söylediği, yine bizzat sanatçının kaleme aldığı otobiyografisinden öğrenilmektedir. Buna rağmen kitabını bastırmaktaki şiddetli arzusu şiire duyduğu ihtirastandır. Dönemin şiir otoritelerinden aldığı olumsuz dönütlerden Cansever (2022: 94) şöyle bahseder:

“Müthiş kitabımı *İkinci Üstü*’nü o sıralar çıkarıyorum (sende yoktur inşallah). Önüme gelene veriyor ya da yolluyorum. Varlık’ta Melih Cevdet’in kısa bir tanıtması çıkıyor. Seviniyorum. Orhan Veli, sanırım adı *Karikatürden Şiire* adlı bir yazı yazıyor. Benim bir mısramı alarak, böyle mısra yazılmaz anlamına bir şeyler söylüyor... Ha, kitabı yayımlamadan önce Tanpınar görmek istiyor, bir ramazan günü, Tünel’de Narmanlı Yurdu’ndaki yerine gidiyorum. Çay fincanlarının içinde kahve getiriyor ve başlıyor okumaya. (Merakla bekledim bekledim. Bitirdi, gözlüğünü çıkarıp masaya koydu. Ve dedi: ‘Bunlar çok güzel şeyler, ama çok. Ne var ki hiçbiri şiir değil’. Hiçbir şey anlamadım tabii.” Duayen isimlerin beğenmediği *İkinci Üstü*’nden mizahi bir dille “Müthiş kitap” diye söz eden Cansever’in onu niye eser dökümünden çıkartmak istediği ortadadır.

Olumsuz eleştirilerin mısra yapısına, söyleyişe yoğunlaştığı ise dikkatlerden kaçmamalıdır. Eleştirileri göğüslemesinde dostu Salah Birsal'in yardımı dokunmuştur. Cansever onunla şiir üzerine sıkça konuştuğunu, şiire dair görüşlerinin Birsal vesilesiyle geliştiğini ifade eder. Bir süre sonra ise bu sınıma ve yargılamaları serinkanlıkla değerlendirmeye başlar. O dönem kendisine yıpratıcı gelen mısra yapısına dair eleştirilerin şiirine olumlu katkı sağladığı kanaatini paylaşır (Cansever, 2022: 370).

SONUÇ VE TARTIŞMA

Cansever'in ilk şiir kitabı olan *İkinci Üstü*, Garip hareketinin tesirlerini yoğun biçimde sergiler. Garip şairlerine duyulan öykünmenin izleri temadan söyleyişe dek kendini ele verir. Bununla beraber sanatçı kendi hayatını şiirlerine fon kılmaktan çekinmez. Deniz tutkusu, alkole olan ilgi ve bu kapsamda şiirlere dahil olan mekanlar ile dükkân, vitrin vs. gibi ticari hayatının şiirlerine olan izdüşümleri bu doğrultuda değerlendirilebilir. Deniz, su ve alkol kaynaklı bir imgelem; şehir, yalnızlık ve mahzunluk temleri ilk kitabından itibaren varlık gösterir. Bunlar, Cansever'in şiirinin doğuşundan sonuna dek sabit kalmış hususlar; sonraki kitaplarında da tezahür eden özelliklerdir. *İkinci Üstü*'nde alkol ve eğlence çevresinde gelişen ve çekirdek duygusu yaşama sevinci olan bir şiir eksenini çizildiği söylenebilir. Şiirlerin tamamının konusu doğrudan alkol değildir ancak alkolün verdiği çakırkeyiflik ve melankolik ruh hâli eşliğinde ilerleyen bir tematik yapı söz konusudur. Şiir serüveninin bütünü göz önünde tutulduğunda, bunun Cansever'de hiç tükenmeyen ve hiç vazgeçilmeyen bir rezerv olduğu kararına varılabilir. İlk kitabı, izleklerinin anlaşılması bakımından önemli ipuçları ile doludur.

Şairin gençken karşılaştığı haklı tenkitler, onu etkiler. Orhan Veli, Melih Cevdet, Tanpınar gibi dönemin nüfuzlu sanatçıları kitaptaki şiirleri başarısız bulur. Söyleyiş kusurları, öze yönelik tenkitler, dilinin nesre yakınlaşması bu eleştirilerin odaklandığı kısımlardır. Hakikaten Cansever'in yapmacık kalan bir duygusallaşma ve belirgin bir taklit ile ortaya koyduğu şiirler kusurlarla malûdür. Söz dizimi, ses rengi, akustik, tempo yönleriyle bu şiirlerde yetkinlik görülmez. Güçlü bir anlatma arzusu vardır ama fonetik, dilin melodisi, hitaplar, poetik aura bu arzuyla koştur değildir. Şair kelimeleri henüz ölçüp tartamaz. Kısacası teknik açıdan yetersizliği bellidir. Fikri uygun bir formda sunmakta çekilen acemilik barizdir. Cansever içerik ve form dengesini kurabilmeyi sonradan başaracaktır. Sanatçı da tüm bunları görmezden gelmez. Zaten beyanları ve kitabını neredeyse yok saymaya varan tutumu açıktır. Bunun neticesinde *İkinci Üstü* pek konuşulmamıştır. Zamanla şairin diğer kitaplarının perdelemesi ile de iyice unutulmuştur. Şairin sanatının kavranması için *İkinci Üstü* ile ardılı olan eserler arasındaki farklara değinmek şarttır. İlk kitaptaki şevk, yaşam saadeti Cansever'in sonraki kitaplarında bu denli kendini göstermez. *İkinci Üstü*'nde müşahede edilen neşe ve keyifli hâller sonraki kitaplarda yerini büyük ölçüde suçluluk, elem ve tedirginlik duygularına bırakır. Hayatla hemdem olma isteği, dünya nimetlerinden duyulan haz ve bahtiyarlık bir daha Cansever'in hiçbir kitabında bu kadar net biçimde işlenmez. Bunun yerine şiirlerde varoluş, azınlıklar, eksiklik duygusu, çatışma konu edilir olur. Cansever bilhassa toplumun ötekileştirdiği insanları şiirine konu eder. Bunlar ahlaki zaaflarla malul, kimisi istismara uğramış, kimisi üstesinden gelemediği meseleler içinde bocalayan sorunlu karakterlerdir. Şairin ilk kitabında ise böyle bir yönelim yoktur. Bu da onun şiir serüveni hakkında net bir bilgi verir. Demek ki yaşama duyulan sevgi ile şekillenen sempatik şiir kişileri Cansever'de gittikçe negatif bir evrilme geçirmiştir. Sanatçının bakış açısı ve poetik tercihleri zaman içinde değişmiştir. İlk kitabında görülmeyen bunalım ve anlam arayışının sonraki şiirlerin başat unsurlarına dönüşmesi, söz konusu şiir serüveninin nereden nereye doğru ilerlediğine ışık tuttuğu gibi şairin psişesi hakkında da düşünmeye davet eder.

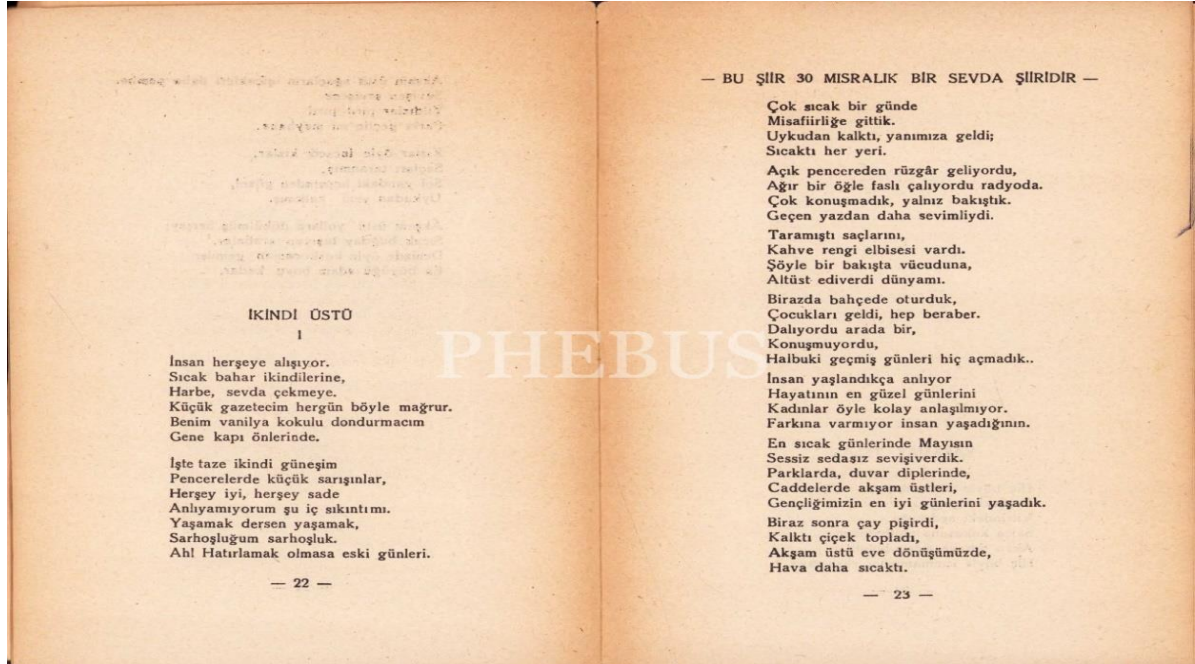
Ekler

Görsel 1.

Phebusmuzayede (2024).

Görsel 2.

Phebusmuzayede (2024).

Kaynakça

- Anday, M. C. (2021). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Aydın, S. (2022). *Edip Cansever Poetikası İçin Bir Yaklaşım – Herkesin Ölü Bir Şeyi Vardır*. Ankara: Meda Kitap.
- Borusan Contemporary (2024). *Edip Cansever Üzerine Konuşmalar 2 – Edip Cansever Şiirini Bugüne Konumlandırmak*. [Video]. Youtube. (E. T.: 16.04.2024).
- Cansever, E. (1997). *Gül Dönüyor Avucumda*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Cansever, E. (2022). *Şiiri Şiirle Ölçmek*. İstanbul: YKY.
- Cansever, E. (2023a). *Sonrası Kalır I*. İstanbul: YKY.
- Cansever, E. (2023b). *Sonrası Kalır II*. İstanbul: YKY.
- Cansever, E. (2023c). *İki Satır, İki Satırdır - Alev Ebuzziya'ya Mektuplar*. İstanbul: YKY.
- Kanık, O. V. (2001). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kaplan, M. (2004). *Şiir Tahlilleri II – Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karabulut, M. (2016). Edip Cansever'in Şiirlerinde Depresif Karakterler. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (62), 35-68.
- Öcal, O. (2013). *Bir Şair, Bir Antagonist Tavır Edip Cansever*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Phebusmuzayede (2024). <https://phebusmuzayede.com/49893-edip-cansever-in-henuz-19-yasindayken-yayinlayip-daha-sonra-biyografisinden-cikardigi-ilk-siir-kitabi-ikindi-ustu-omer-edip-cansever-den-yazar-besim-akimsar-a-imzali-ve-ithafli-ilk-baski-kapagi-haliyle-1947-15x20-cm.html#mobileLive-2> (E. T.: 16.04.2024).
- Turna, M. (2022). Özdemir Asaf'ın Sanatı. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 45-69.
- Turna, M. (2023). Turgut Uyar'ın Şiir Karakteristiği ve “Hiçsizliğe” Şiiri, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (28), 362-379.
- Türk, H. (2023). *Çağdaş Türk Şiiri Tarihi*, Çanakkale: Hars Akademi Yayınları.